

Автори: Олена Конєва, Олександр Чілінгарян, Інна Волосевич

Дзеркало “воєнної операції”

Цей звіт заснований на проєкті «Хроніки в Росії» та дослідженні української компанії Info Sapiens.

Соціологи продовжують виконувати свою роботу, незважаючи на жахи війни в Україні.

Зміст

Факти	2
Україна: біженці, економічні та гуманітарні наслідки	2
Росія: емігранти воєнної хвилі	5
Україна: наслідки війни, регіональний та мовний розріз	5
Думки та почуття	7
Співчуття росіян до росіян та українців	7
Щастя	10
Росіяни: залежність щастя від ставлення до воєнної операції	11
Українці: фактори впливу на рівень щастя	13
Армія менталітетів: аналіз двох протистійних груп	14
Росіяни: сегмент – адвокати війни	14
Українці: сегмент – захисники	17
Методологія опитувань	20
Матеріали	20

Факти

Україна: біженці, економічні та гуманітарні наслідки

Станом на 6 травня 2022 року, в межах України перемістилися **6,5** мільйонів жителів України, а за її межі виїхали **6,2** мільйонів.

За оцінками, готові до переміщення в межах країни та за кордон, але поки що не мають можливості, ще **12** мільйонів українців.

Країни переміщення біженців	
Польща	3 376 992
Румунія	919 574
Росія	850 534
Угорщина	610 076
Молдова	464 294
Словаччина	424 027
Білорусь	27 308

Таблиця 1. За даними BBC (<https://www.bbc.com/news/world-60555472>)

ООН, авторитетні іноземні медіа, як-от Guardian, BBC, Washington Post, проводять власні незалежні розслідування переміщень населення, включаючи практику насильницької депортації українців до Росії.

В умовах гострої потреби в інформації, соціологічні дослідження стають не лише інструментом вивчення думок, а й самою статистикою гуманітарних процесів.

За час воєнної операції Info Sapiens провела **15 000** телефонних та онлайн інтерв'ю.

Оснoву опитувань складають моніторингові питання, що дозволяють оцінити динаміку розвитку гуманітарного, економічного та психологічного статусу населення України.

Важливими та значною мірою унікальними показниками є вимірювані наслідки воєнної операції в Україні.

Ми наводимо порівняльний аналіз даних по Росії та Україні.

В українських даних ми даємо також цифри оцінки відсотків у абсолютних величинах.

	Росія	Україна	
Дохід сім'ї знизився	39%	41%	17 млн
Скоротили на роботі	3%	19%	7 млн
Закуповували продукти та побутові товари про запас	15%	-	
Напади тривоги чи депресії	34%	-	

Таблиця 2. Економічні та психологічні наслідки за даними досліджень "Хроніки", 4-а хвиля в Росії та Info Sapiens в Україні

Слід усвідомити ці цифри – наслідки воєнної операції Росії, офіційною метою якої є військові об'єкти, місця дислокації ЗСУ:

714 тис. голодуючих, 2,5 мільйони не отримали медичної допомоги, 3,6 мільйони втратили своє житло та майно, 8 мільйонів роз'єднаних із сім'ями, у понад 2 мільйонів українців близькі загинули або втратили здоров'я.

Всі ці цифри за місяць вже застаріли, і сьогодні вони можуть бути лише більшими.

	Відсотки	Населення
Ненадання належної медичної допомоги	7%	3 млн
Голод	2%	714 тис.
Втрата, руйнування домівки чи майна	9%	4 млн
Роз'єднання сім'ї	22%	8 млн
Втрата життя чи здоров'я	6%	2 млн
Насильницький вивіз до Росії	1,0%	390 тис.
Катування, знуцання	1,4%	533 тис.
Неправомірною мобілізація	1,3%	480 тис.
Нічого з цього	27%	10 млн

Таблиця 3. Гуманітарні наслідки війни в Україні за даними дослідження Info Sapiens

Цінність опитувань Info Sapiens полягає ще й у тому, що вони відображають динаміку важливих процесів та їх можна порівняти з доступною офіційною статистикою.

У питаннях, які поки що не мають інших джерел, вони можуть слугувати орієнтиром.

За даними дослідження Info Sapiens, на середину квітня **18%** українців покинули свої домівки. У проєкції на населення (36 367 000 з урахуванням 4,8 млн біженців, які виїхали з України станом на 1 квітня) це становить **6 546 060 осіб**. Ця оцінка відповідає офіційним цифрам.

Від початку березня, [за даними ООН](#), Україну покинули понад **4,8** мільйони біженців (станом на 15 квітня 2022 року), а близько **7,1** мільйонів людей були переміщені всередині країни (станом на 1 квітня 2022 року)..

Місце перебування	
У себе вдома	82%
Переїхали у межах своєї області	5%
Переїхали в іншу область	13%

Таблиця 4. За даними дослідження Info Sapiens

За даними Info Sapiens, близько **400 000** українців були насильно вивезені до Росії. Тут не враховані сироти, які також зазнали депортації до Росії, тому це мінімальна оцінка.

Українська обмундсладі Людмила Денісова дає оцінку ([EuroNews 30.03.22](#)) переміщення не менше **400 000** громадян України до Росії.

На кінець квітня, за її оцінками, йдеться про **900 000**.

13% респондентів у Росії стикалися з біженцями із ЛДНР, **9%** – з України. Це, звичайно, групи, що перетинаються.

Загалом, **16%** респондентів стикалися з тими чи іншими біженцями, це півтора мільйона свідків, що цілком відповідає оцінці значної кількості біженців та їхньому значному територіальному розподілу.

	Особисто стикалися з біженцями в РФ після початку воєнної операції								
	Total	ЦФО	ЮФО	СЗФО	СКФО	ПФО	УФО	СФО	ДВФО
З ЛНР/ДНР	13%	16%	25%	16%	12%	9%	5%	8%	8%
З України	9%	13%	18%	8%	5%	5%	5%	4%	8%

Significantly less than Total Significantly higher than Total

Таблиця 5. Біженці в регіонах РФ. За даними ExtremeScan. Проект "Хроніки"

За даними UNICEF, станом на 31 березня, 2 мільйони дітей виїхали з України і додатково 2,5 мільйони дітей стали внутрішніми переселенцями – таким чином, частка дітей, змушених покинути свої домівки внаслідок неперервних атак на міські райони, перевищує **60** відсотків.

Величезна частка тих, хто покинув Україну (за даними Info Sapiens – це **88%** біженців), зберігають бажання і намір повернутися додому. За оцінками ООН, щодня повертаються до **30 000** біженців, отже, є оцінка, що **більше одного мільйона** вже повернулися. <https://news.un.org/ru/story/2022/04/1421952>

Росія: емігранти воєнної хвилі

З Росії виїхало багато громадян у перші тижні – два місяці війни. Існують дуже різні оцінки кількості осіб у “воєнній хвилі” еміграції.

Експерти-демографи говорять про кількості тисяч. Останні дані, джерело яких приписують ФСБ, говорять про від'їзд за перший квартал 2022 року 3,8 мільйони осіб.

Дані щодо в'їзду до інших країн ще не акумульовані. Напевно, точні дані будуть відомі нескоро, надто багато сторін зацікавлені в маніпуляції.

За даними проєкту «Хроніки», 7% заявили, що хтось із близьких покинув Росію. Це дає вдвічі більшу цифру – близько 8 мільйонів, але цілком імовірно, що ми поміряли більш тривалий період. Від 2000-го року показник відтоку із Росії становив 5 мільйонів. Схоже, що загальні масштаби є саме такими.

Україна: наслідки війни, регіональний та мовний розріз

Насамперед очевидно, що найбільше постраждав Схід України, куди входять Донецька, Луганська та Харківська області. За всіма параметрами частка постраждалих тут більша: **31%** втратили роботу проти **8%** у західному регіоні; учетверо більше роз'єднаних сімей.

Катування, знущання, неправомірна мобілізація тут учетверо більше, ніж у середньому по Україні. Відповідно, частка жителів Сходу, яких не торкнулися згадані наслідки воєнних дій російської армії, становить лише **9%**, тоді як в Україні загалом – **27%**.

Ірпінь, Буча, Гостомель, Ворзель, Бородянка – ці та інші особливо постраждали населені пункти Київської області входять до регіону Північ. У цьому регіоні – найвищі показники з ненадання медичної допомоги та втрати життя та здоров'я. Опитування проводилося одразу після відомих подій у населених пунктах цього регіону.

	Total	Регіон України					
		Захід	Центр	Київ	Північ	Південь	Схід
Зменшення регулярного доходу	33%	26%	30%	36%	44%	31%	37%
Повна втрата доходу	13%	6%	6%	13%	18%	19%	22%
Втрата роботи	19%	8%	10%	22%	32%	24%	31%
Депресія, стрес, страх	3%	2%	3%	3%	3%	5%	1%
Ненадання належної медичної допомоги	7%	4%	4%	5%	11%	10%	8%
Голод	2%	1%	0%	2%	3%	4%	3%
Втрата, руйнування будинку чи майна	9%	1%	3%	5%	17%	5%	33%
Роз'єднання сім'ї	22%	11%	17%	28%	20%	28%	39%
Втрата життя чи здоров'я	6%	5%	4%	2%	10%	6%	8%
Насильницький вивіз до Росії	1%	2%	0%	0%	2%	0%	1%
Катування, знущання	1%	2%	0%	1%	1%	0%	4%
Неправомірна мобілізація	1%	0%	1%	0%	1%	1%	4%
Нічого з цього	27%	45%	37%	24%	14%	16%	9%

Significantly less than **Total**
 Significantly higher than **Total**

Таблиця 6. Гуманітарні наслідки війни залежно від регіонів. За даними дослідження Info Sapiens.

	Total	Регіон України					
		Захід	Центр	Київ	Північ	Південь	Схід
Українською	52%	94%	58%	30%	58%	19%	18%
Російською	19%	1%	13%	24%	17%	36%	41%
Однаково часто обома мовами	26%	4%	27%	45%	22%	43%	39%

Significantly less than **Total**
 Significantly higher than **Total**

Таблиця 7. Використання української та російської мов у регіонах України за даними дослідження Info Sapiens.

Ми сконцентрували в цій таблиці економічні наслідки воєнної операції у розрізі основної мови спілкування та регіонів з переважним використанням української та російської мови.

Картинка настільки яскрава, що не потребує докладних коментарів. Очевидним є головне: за всіма позиціями, економічними та гуманітарними, російськомовні громадяни України постраждали найбільше: руйнація міст, втрата життя та здоров'я, втрата роботи та доходу, примусова депортація до Росії, неправомірна мобілізація і навіть тортури.

32% росіян одразу після початку операції (за даними проєкту «Афіна 28.02-01.03.22») вважали, що її головною метою є захист російськомовних громадян Донбасу. Наступна позиція – безпека Росії – набрала тоді вдвічі менше.

Чи можна дати якийсь раціональний пояснення, як ці результати двох місяців воєнної операції поєднуються з оголошеними владою та засвоєними населенням цілями захисту інтересів та життя російськомовних громадян України?

Думки та почуття

Ми поставили українським та російським респондентам кілька однакових питань. Один із них стосувався впевненості людей у своєму впливі на своє життя в контексті поточних подій.

	Україна	Росія
Можуть впливати	53%	38%
Не можуть впливати	18%	36%

Таблиця 8. Особистий вплив на своє життя у контексті подій в Україні та Росії. За даними Info Sapiens та ExtremeScan, Проект "Хроніки"

Між українцями та росіянами виявлено суттєву різницю. "Жертвами" більшою мірою виглядають росіяни, незважаючи на обставини. Це говорить про більш глибокі корені зовнішнього локусу контролю, тобто національного делегування відповідальності назовні. **78%** тих, хто підтримує воєнну операцію, відчують довіру (до дій влади), і це важлива основа підтримки.

Недостатність суб'єктності росіян чітко проявляється у відповідях на запитання «чи повинна РФ завершити воєнну операцію якнайшвидше» і «якби подальший розвиток воєнної операції залежав особисто від вас, чи ви зупинили би операцію просто зараз?»: на перше запитання ствердно відповіли 30%, а на друге – лише 19%.

Тобто третина росіян, які вважають, що війна має бути припинена, не готові її припинити самі, бо бояться особистої відповідальності – а раптом "не все так однозначно".

- *Із прес-релізу Info Sapiens.*

Це і є основна різниця між двома народами – росіяни налаштовані на підпорядкування, патерналізм знімає відповідальність за прийняття рішень, робить сприйняття навіть поточної історичної ситуації вичікувальним та розслабленим.

Анархізм українців призводить до критичного сприйняття дій влади, непередбачуваності громадян і при цьому до неймовірної згуртованості у моменти спільних випробувань та щирої спонтанної консолідації "під прапором". За даними Info Sapiens, президентський рейтинг В. Зеленського зріс з **26%** серед тих, хто визначився з вибором у лютому перед війною, до **82%** у воєнному квітні 2022 року.

Співчуття росіян до росіян та українців

Ми ставили російським респондентам питання про співчуття до обох народів: "простих росіян" та "простих українців". Цифри співчуття/неспівчуття до двох воюючих народів дивовижним чином збігаються.

Але якщо подивитися на перетин цих груп, можна побачити більш показову комбінаторику.

	Total
Співчуває всім	51%
Співчуває українцям, але НЕ росіянам	5%
Співчуває росіянам, але НЕ українцям	6%
НЕ співчуває нікому	4%

Таблиця 9. Комбінаторика співчуття. За даними ExtremeScan, проект "Хроніки"

Решта 34% – це люди, які не змогли відповісти на обидва чи на одне з двох питань.

Здавалося б, як мінімум половина респондентів співчуває обом сторонам. Це достатня основа для перемир'я? Проте більш глибокий погляд виявляє амбівалентну природу цього співчуття.

Демографічних особливостей небагато, але вони є. Чоловіки, молодь, люди з високим доходом менш емпатичні. Жінки, люди старшого віку, люди з низьким доходом – більше.

	Total	Стать		Вік		Дохід	
		Чоловіки	Жінки	18-34 років	55+ років	Низький	Високий
Співчує всім	51%	46%	54%	44%	55%	58%	41%
Співчуває українцям, але НЕ росіянам	6%	6%	6%	6%	6%	7%	7%
Співчує росіянам, але НЕ українцям	4%	7%	2%	7%	2%	4%	7%
НЕ співчуває нікому	5%	4%	6%	6%	5%	3%	8%

Significantly less than **Total**
 Significantly higher than **Total**

Таблиця 10. Співчуття до українців та росіян. За даними ExtremeScan. Проект "Хроніки"

Половина респондентів, які співчують обом народам і відчують особисту відповідальність за воєнну операцію, підтримують її та не стали б її припиняти, навіть якби мали таке право.

Парадоксально, але серед тих, хто не підтримує воєнну операцію, у 4,5 рази більше людей, які не співчують нікому, ніж серед її прихильників. "Неспівчуваючих" так само більше серед тих, хто припинив би воєнну операцію.

	Total	Особиста моральна відповідальність за ВО		Особисте бажання продовжувати ВО або припинити		Підтримка ВО	
		Відчують	Не відчують	Припинив би	Не припинив би	Так, підтримую	Ні, не підтримую
Співчує всім	51%	58%	43%	54%	49%	50%	47%
Співчуває українцям, але НЕ росіянам	6%	5%	7%	5%	6%	7%	2%
Співчує росіянам, але НЕ українцям	4%	2%	6%	4%	4%	4%	1%
НЕ співчуває нікому	5%	6%	5%	10%	4%	4%	18%

 Significantly less than Total Significantly higher than Total

Таблиця 11. Вплив моральної відповідальності на співчуття до простих росіян та простих українців. За даними ExtremeScan, Проект "Хроніки"

Співчуття, звісно, корелює із підвищеною готовністю прийняти біженців. Цікаво, що ті, хто співчуває росіянам і не співчуває українцям, демонструють чітку різницю у готовності приймати біженців з України: **27%** проти **15%**.

Наші респонденти "надсилали телеграми" один одному – російському та українському народам.

Тут проєктивно можна побачити природу співчуття. Більш артикульовано співчуття та підтримку висловлювали респонденти, які співчувають українцям.

Вони ж писали телеграми підтримки: "не всі підтримують війну", "простіть", заклики боротися.

Але слід сказати, що такі телеграми диктувала маленька група респондентів – лише **3%**. Натомість **13%** проросійських респондентів закликали українців здаватися, капітулювати, складати зброю, і зазначали, що Росія бажає добра та звільняє Україну від нацистів.

Тож таке співчуття, як і **30%** тих, хто стверджує, що українці дружелюбно зустрічають російські війська, – відображає неадекватність сприйняття росіянами дій в Україні та статусу операції.

Детальний опис та аналіз телеграм, як і всієї інформації щодо цього спільного досвіду, можна прочитати у звітах партнерів, посилання в кінці релізу.

	Total	Співчуває всім	Співчує українцям, але НЕ росіянам	Співчує росіянам, але НЕ	НЕ співчуває нікому
Готовність прийняти біженців із ЛДНР у себе вдома					
Так, готовий	34%	37%	27%	27%	28%
Ні, не готовий	60%	57%	68%	67%	71%
Важко відповісти	6%	6%	5%	5%	1%
Готовність прийняти біженців з України у себе вдома					
Так, готовий	31%	36%	30%	15%	22%
Ні, не готовий	62%	57%	62%	83%	71%
Телеграма					
Зупиніть війну, боріться проти війни	1%	1%	0%	4%	0%
Складіть зброю, здайтеся, капітулюйте	3%	3%	1%	10%	10%
Слова підтримки (тримайтеся, все буде добре, бережіть себе і т.п.)	21%	27%	19%	7%	14%
Не будьте нацистами, боріться з нацизмом	2%	2%	0%	1%	6%
Росія прийшла вас звільнити, допомогти, росіяни бажають вам добра	6%	7%	9%	3%	8%
Не всі росіяни підтримують війну	1%	1%	6%	1%	0%
Вибачте	1%	1%	7%	0%	0%
Слава Україні, заклики боротися	1%	1%	4%	0%	0%
Будьте добрішими	1%	1%	1%	3%	0%
Нічого сказати, немає сенсу щось говорити	2%	1%	3%	3%	6%

Таблиця 12. Телеграми українцям. За даними дослідження Extremescan. Проект "Хроніки"

Щастя

Поки воєнні дії відбуваються на території лише однієї з воюючих сторін, а наслідки ізоляції та санкцій не далися взнаки повною мірою, ми спостерігаємо ситуацію: "У когось борщ нізчимний, а у когось перли дрібні".

На графіку ми бачимо два провали у відчутті щастя українських громадян у квітні 2021 року, у січні 2022 року та останні 2,5 місяці 2022 року. Усі вони пов'язані з діями Росії. У квітні 2021 відбулося загострення конфлікту на Донбасі, були вбиті українські військовослужбовці і Росія сконцентрувала великий військовий контингент на кордоні з Україною. Це виглядало як підготовка до війни, і тому виріс рівень тривожності.

На початку 2022 року знову відбулася концентрація військ, розвідка США повідомляла про підготовку до вторгнення. Населення України знову відчувало загрозу.

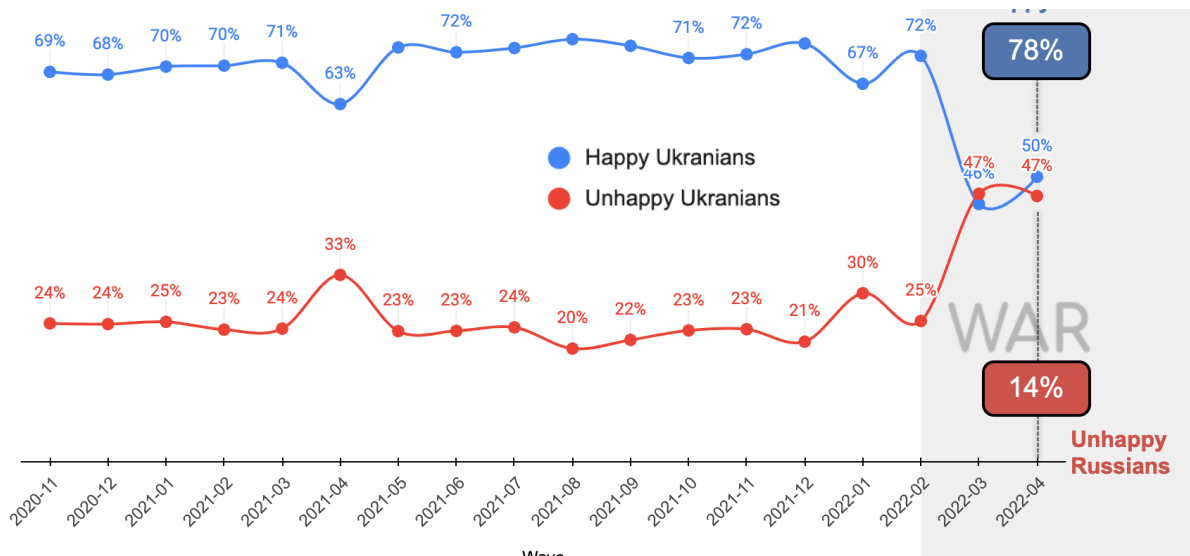

Рисунок 13. Динаміка відчуття щастя в Україні та Росії. За даними дослідження Info Sapiens та Extreme Scan

Росіяни: залежність щастя від ставлення до воєнної операції

Росія сьогодні декларує рівень щастя, як у довоєнній Україні.

Є враження, що лише невелика частка росіян, близько **15-20%**, відчувають тривогу та депресію.

Причому наприкінці березня, коли ми вимірювали цей параметр, основною причиною таких настроїв були локальні наслідки, що торкнулися респондентів особисто або їхньої сім'ї: втрата роботи та доходу.

А от загибель, страждання людей, можливий призов рідних в армію, як джерело депресії чи тривоги, були жеребом небагатьох.

	Total	Рівень щастя	
		Щасливі	Нещасливі
Особистий ефект у зв'язку з подіями			
Скоротили на роботі	3%	2%	8%
Дохід сім'ї знизився	39%	33%	69%
Закуповували продукти і побутові товари про запас	15%	14%	18%
Сперечалися чи сварилися з близькими на політичні теми	25%	22%	36%
Траплялися приступи тривоги чи депресії	34%	28%	65%
Ступінь занепокоєння за події в Україні			
Не хвилює	9%	8%	8%
Хвилює	78%	78%	85%
Співчуття до простих українців			
Співчуваю	67%	66%	73%
Відчуваю щодо ВО в Україні			
Гордість	69%	74%	48%
Почуття справедливості	70%	75%	51%
Наснага	40%	43%	26%
Довіра	64%	69%	39%
Байдужість	13%	12%	18%
Тривога/страх	39%	36%	56%
Злість/обурення	31%	26%	55%
Сором	12%	9%	26%

Significantly less than **Total**
 Significantly higher than **Total**

Таблиця 14. Диференціація щасливих і нещасливих людей Росії.
За даними дослідження Extreme Scan, проект "Хроніки"

Зрозуміло, що питанням про щастя ми частково фіксуємо загальноприйнятну відповідь на це запитання, але вона відбиває емоційний стан суспільства.

Щоб зрозуміти, наскільки надійним є це вимірювання, подивимося, з чим корелює це національне щастя.

Не можна сказати, що це несподівано, але стан щастя у росіян залежить від рівня підтримки військової операції, а також від меншого почуття відповідальності за військові дії в Україні як з боку усіх простих громадян Росії, так і своєї особистої.

Противники операції здебільшого відчувають нещасливістю: у нинішній ситуації важко відчувати щастя, якщо ти не віриш у справедливість та виправданість військової операції, яку веде твоя країна. Ці люди зазнають нападів депресії, сваряться з близькими. Їх більше турбують події в Україні, і вони несуть за них особисту відповідальність.

Серед них удвічі більше тих, хто відчувається безпорадним у цій ситуації.

Все, що пов'язане зі сферою економіки, фінансів, прогнозами матеріального становища та соціальної напруги, впливає на оцінку себе щасливим.

Українці: фактори впливу на рівень щастя

Де лежить межа між українським щастям та нещастям?

Червона лінія цієї межі – це втрати: доходу, роботи, домовки, рідних місць, сім'ї, життя близьких та здоров'я.

	Total	Рівень щастя		Місцезнаходження		
		Щасливі	Нещасливі	У себе вдома	Переїхали в межах своєї області	Переїхали до іншу область
Зменшення регулярного доходу	33%	33%	32%	31%	45%	34%
Повна втрата доходу	13%	10%	17%	11%	20%	20%
Втрата роботи	19%	16%	22%	15%	36%	32%
Інше: депресія, стрес, страх	3%	1%	4%	3%	0%	2%
Ненадання належної медичної допомоги	7%	6%	8%	7%	8%	5%
Голод	2%	2%	2%	2%	3%	4%
Втрата, руйнація будинку або майна	9%	8%	11%	4%	23%	35%
Роз'єднання сім'ї	22%	19%	24%	18%	33%	42%
Втрата життя чи здоров'я	6%	5%	7%	5%	12%	7%
Насильницький вивіз до Росії	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Катування, знущання	1%	1%	1%	1%	0%	2%
Неправомірна з вашої точки зору мобілізація	1%	1%	2%	1%	3%	4%
Нічого з цього	27%	35%	19%	32%	7%	8%

 Significantly less than Total Significantly higher than Total

Таблиця 15. Наслідки війни в Україні, їхній вплив на відчуття щастя. За даними дослідження Info Sapiens

Тут доречно навести цитату зі звіту про інше дослідження, яке Info Sapiens провела на замовлення норвезької організації Peace Research Institute Oslo.

«В Україні випадки сексуального насильства були задокументовані правозахисними організаціями та поширені у медіа. Хоча сексуальне насильство може бути спрямоване на чоловіків, жінок і дітей, у новинах з України поки що головним чином підкреслюється, що жертвами насамперед є жінки.

За результатами опитування, переважна більшість українців (близько 93%) чули про випадки зґвалтування чи сексуального насильства з боку російських чи проросійських сил. Обізнаність про такі випадки приблизно однакова серед жінок і чоловіків.

Щобільше, 20% особисто знають людину, що зазнала зґвалтування чи сексуального насильства з боку російських чи проросійських військ від початку вторгнення 24 лютого 2022 року.

«З огляду на те, що дослідники сексуального насильства під час війни попереджають, що табу та сором, пов'язані з сексуальним насильством, часто дають серйозні підстави припускати значні заниження кількості таких випадків через неповідомлення про них, такий відсоток є неймовірно високим».

<https://sapiens.com.ua/en/publication-single-page?id=225>

Армія менталітетів: аналіз двох протистійних груп

На завершення хочеться поділитися образом певних груп людей, що склалися у процесі вивчення даних цього дзеркального дослідження.

Росіяни: сегмент – адвокати війни

Для аналітики ми взяли респондентів, які відповіли на два запитання таким чином:

*“У житті нашої країни відбуваються історичні події, які стосуються кожного громадянина. У цих обставинах якою мірою ви можете впливати на своє життя?”
Точно можу впливати.*

*Якби подальший розвиток воєнної операції залежав особисто від вас, ви припинили би чи не припинили би операцію просто зараз?
Не припинив би.”*

Сформувалася радше чоловіча група, з ядром у середньому віці **35-54** роки, більш освічена, ніж населення загалом. Серед них значно більше людей із високим доходом.

За всіма параметрами вони менше постраждали від наслідків воєнної операції. У них більше, ніж у інших, під час воєнної операції поліпшилося сприйняття росіян.

Але головною рисою в даній сегментації стала їхня проактивна і позитивна налаштованість. Вони менше схильні до нападів тривоги або депресії, а рівень щастя вищий навіть, ніж у ВЦВГД загалом по населенню, – **92%**.

		Total	Адвокати війни
Рівень щастя	Щасливі	78%	92%
	Нещасливі	14%	4%
Стать	Чоловік	45%	49%
	Жінка	55%	51%
Вікові категорії	18-34 роки	26%	27%
	35-54 роки	36%	46%
	55+ років	37%	28%
Освіта	немає вищої освіти	57%	49%
	є вища освіта	43%	51%
	немає даних	0%	0%
Рівень прибутку	Низький	26%	14%
	Середній	51%	50%
	Високий	19%	32%
Особистий ефект у зв'язку з подіями	Скоротили на роботі	3%	1%
	Дохід сім'ї знизився	39%	27%
	Сталися напади тривоги чи депресії	34%	22%
Поліпшилося ставлення до росіян за останні 1.5 місяці		27%	37%

Significantly less than **Total**
 Significantly higher than **Total**

Таблиця 16. Соціально-демографічні показники "адвокатів війни" у Росії. За даними дослідження Extreme Scan, проєкт "Хроніки"

Ми назвали цих людей "адвокати війни". Слід зазначити, що вигадувати назви сегментів дуже складно. У попередніх дослідженнях ми моделювали мілітаристів. Вони, мілітаристи, мабуть здебільшого сидять усередині наших "адвокатів", вони теж менше постраждали від наслідків санкцій, менш схильні до депресії, трохи менш заможні, ніж адвокати війни.

Можливо, мілітаристи не такі позитивні. Можливо, вони підтримують вторгнення, "не зважаючи ні на що".

А от "адвокатам війни", схоже, воєнна операція подобається. Вони її підтримують у всіх формулюваннях запитання. Їх не лякають санкції: майже 60% вважають, що санкції не можуть ні на що вплинути. Всі позитивні почуття щодо цієї події: гордість, піднесення, почуття справедливості – виражені у них значно сильніше.

Таких людей **27%**. І ось це більш сутнісна цифра, ніж **60-80%** прямої підтримки воєнної операції, яку показують полстери.

Ці впевнені в собі люди не просто підтримують рішення про вторгнення, але сприймають його як своє власне. Можливо, ці люди усвідомлюють, що вони переживатимуть ці події в Росії, і для цього треба прийняти офіційну позицію, інакше їм доведеться відмовитися від звичної, довоєнної впевненості в собі та визнати себе жертвами. Таким чином, суб'єктність, яка й без того загалом у суспільстві менш присутня, ніж в Україні, виливається у підтримку воєнних дій.

	Total	Адвокати війни
Щасливі	78%	92%
Відчуваю щодо ВО в Україні		
Гордість	69%	83%
Почуття справедливості	70%	84%
Наснага	40%	50%
Довіра	64%	78%
Повинна домагатися капітуляції	59%	74%
Підтримують військову операцію	66%	84%

Significantly less than **Total**
 Significantly higher than **Total**

Таблиця 17. Почуття російських "адвокатів війни". За даними дослідження ExtremeScan, проект "Хроніки"

Українці: сегмент – захисники

Група побудована на перетині двох запитань:

“У житті нашої країни відбуваються історичні події, які стосуються кожного громадянина. У цих обставинах якою мірою ви можете впливати на своє життя? Точно можу впливати.

Як ви вважаєте, справи в Україні нині загалом ідуть у правильному напрямку, чи вам здається, що країна рухається неправильним шляхом? У правильному напрямку.”

У даному випадку схвалення шляху означає не лише підтримку спротиву вторгненню російських військ, а й віру у перемогу й у те, що після перемоги країна зміниться на краще.

У комплекті з високою особистою активністю/суб'єктністю таких людей набралось **45%**.

Ми назвали їх “захисниками”. Вони, як і “адвокати війни”, більш заможні, і серед них більша частка чоловіків, ніж у населенні загалом. Але вони набагато молодші, ніж російська група. Основна частина – віком **20-40** років. Слід зауважити, що поколіннява різниця між Україною та Росією спостерігається на багатьох рівнях суспільства. Середній вік членів уряду РФ – **55** років, України – **39** років.

“Захисники” – більш “українські” за основною мовою. Західні регіони України у принципі більш пасіонарні. На Заході 59% українців вірять, що можуть впливати на своє життя. На російськомовному Сході таких лише **41%**.

	Total	Захисники
Низький дохід	52%	43%
Середній прибуток	34%	37%
Високий дохід	10%	16%
Чоловік	45%	54%
Жінка	55%	46%
16-19 років	4%	7%
20-29 років	14%	21%
30-39 років	20%	24%
Основна мова українська	52%	60%
Основна мова російська	19%	14%

 Significantly less than **Total** Significantly higher than **Total**

Таблиця 18. Демографічні властивості “захисників”. За даними дослідження Info Sapiens.

Вони теж “щасливіші”, ніж жителі України загалом.

Вони більше довіряють Зеленському, а президентський рейтинг сягає **82%**. Варто відзначити тут різницю причинно-наслідкового зв'язку: росіяни підтримали воєнну

операцію, бо це рішення Путіна. "Захисники" підтримують Зеленського за те, що він став на захист України, але навіть сьогодні критикують його, коли бачать його помилки.

Внаслідок війни вони стали ще краще оцінювати український народ, ніж інші. Їх трохи менше торкнулися наслідки війни, вони менше бояться втрати будинку чи майна. Їх є менше на окупованій території, частково тому, що чоловікам призовного віку особливо небезпечно там перебувати, і вони більше за інших бояться насильницького вивезення до Росії.

"Захисники" виглядають як основа опору, їхній психологічний статус створює основу стійкості нації. Вони беруть відповідальність на себе і є хребтом нації.

	Total	Захисники
Щасливі	50%	66%
Повністю довіряють Зеленському	65%	73%
Стали краще ставитись до українців	70%	79%
Не зазнав наслідків війни	27%	32%
Бояться втрати будинку чи майна	44%	36%
Нічого не боюся	8%	9%
Бояться насильницького вивезення до Росії	34%	37%
Живуть на захопленій території	6%	2%

 Significantly less than **Total** Significantly higher than **Total**

Таблиця 19. Почуття "захисників" України. За даними дослідження Info Sapiens.

Ми поставили в обох країнах питання про основні риси, властиві своєму народові. У російських "адвокатів війни" такими рисами вийшли "справедливий", "згуртований", "патріотичний".

Українські "захисники" частіше, ніж інші, називали "силу духу", "відданість", "незламність", а також патріотизм і, що показово, войовничість.

Оскільки у визначенні характеристик свого етносу велику роль відіграє проєкція власних цінностей, ми можемо припустити, що в українській групі якусь суттєву частку становлять військові, учасники тероборони та волонтери, а також їхнє оточення.

Телеграми росіян українцям, і навпаки: побажання один одному

У своїх телеграмах “адвокати” писали:

Тримайтеся!

Росія прийшла вас визволити, допомогти!

Не будьте нацистами.

Боріться проти своєї влади.

Переходьте на бік Росії, допомагайте російським військовим.

Не дивіться телевизор, не вірте своїй владі.

Ми одна нація, вам краще бути з вами.

Відкрийте очі, почніть думати.

Голос “захисників”:

Відкрийте очі, почніть думати

Боріться проти своєї влади

Заберіть своїх дітей та чоловіків, не пускайте їх на війну

Не дивіться телевизор, не вірте владі

Зупиніть війну, боріться проти війни

Ви погані люди, дебіли, козли тощо.

Ідіть за російським кораблем/ідіть на ***

Побажання смерті

Не йдіть на нашу землю, забирайтеся геть з України

Подивіться, що насправді відбувається в українських містах

Дайте нам спокій, відчепіться

Україна переможе

Відчуйте те, що пережили українці

Не пробачимо, ви стали ворогами

Займайтеся своєю країною

Відкрийте очі. Почніть думати.

Напевно, це найбільш масове взаємне побажання українських та російських респондентів один одному.

Ми сподіваємося, що наш реліз не лише показав частки та відсотки за різними параметрами суспільної свідомості, а й дозволив хоч трохи усвідомити масштаб наслідків вторгнення. Дозволив зазирнути у свідомість та душу людей воюючих сторін.

Цим релізом ми хотіли показати, що дослідження суспільної думки іноді перетворюється на розслідування причин катастрофи, свідками та учасниками якої ми є. Попереду величезна аналітична робота. Проводячи опитування сьогодні, ми накопичуємо цінний матеріал.

Методологія опитувань

Методологія опитувань, на яких ґрунтується цей реліз (якщо не вказано інше):

- Дослідження в Росії проводилося з 13 по 18 квітня 2022 р. (з 49-го по 54-й день від початку «воєнної операції»). Дослідження в Україні проводилось 10-14 квітня.
- Метод опитування – телефонне інтерв'ю за випадковою вибіркою мобільних номерів.
- Географія дослідження – всі регіони Росії та України (в Україні – крім територій, окупованих до 24 лютого).
- Опитувалися громадяни Росії та України у віці 18 років та старші.
- Усього було опитано 1613 респондентів у Росії та 1000 в Україні.
- 95%-й довірчий інтервал для оцінок за загальною вибіркою з урахуванням зважування не перевищує +/- 2,6 відсоткових пункти.
- Фінальна вибірка зважена за статтю, віком, регіоном та типом населеного пункту.

Матеріали

Основні матеріали проєктів представлені у релізі української колеги Інни Волосевич та детальному звіті соціологів проєкту «Хроніки». Посилання наведені нижче.

- [Россия Аналитический отчет Хроники 4.0](#)
- [Україна, Info Sapiens](#)